

Fecr Yayınları: 571

MÂLİK BİN NEBÎ'DE SÖMÜRGEÇİLİK OLGUSU

Atike ÇİÇEK

© FCR YAYIN REKLAM BİLGİSAYAR SAN. ve TİC. LTD. ŞTİ.
(Sertifika no: 13178)

Editör

Prof. Dr. Metin BOZAN

Mizanpaj ve Kapak

FCR

Baskı ve Cilt

VADİ GRAFİK TASARIM VE REKLAMCILIK LTD. ŞTİ.

İvedik Org. San. 1420. Cad. No: 58/1

Yenimahalle/ANKARA • Tel: 0 312 395 85 71

(Sertifika No: 47479)

1. Baskı: Eylül 2022

ISBN: 978-625-8304-17-6

FCR YAYIN REKLAM BİLGİSAYAR SANAYİ ve TİC. LTD. ŞTİ.

Hacı Bayram Mah. Boyacılar Sk. No: 14/1

Ulus-Altındağ/ANKARA • Tel: (0312) 310 08 60

Web: www.fcr.com.tr • e-mail: fcr@fcr.com.tr

MÂLİK BİN NEBÎ'DE
SÖMÜRGEÇİLİK
OLGUSU

Atike ÇİÇEK

Ankara 2022

Atike ÇİÇEK

1996 yılında Mardin’de doğdu. 2013 yılında Şanlıurfa Kız Anadolu İmam-Hatip Lisesinden, 2017 yılında Dicle Üniversitesi İlahiyat Fakültesinden mezun oldu. Aynı yıl Dicle Üniversitesi İlahiyat Fakültesi İslam Mezhepleri Tarihi Anabilim Dalında yüksek lisans yapmaya hak kazandı. 2018 yılında Milli Eğitim Bakanlığı’nda Din Kültürü Öğretmeni olarak göreve başladı. 2019 yılında “Mâlik b. Nebî’de Sömürgecilik Olgusu” adlı tezle yüksek lisansını bitirdi. 2020 yılında İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Tasavvuf Anabilim Dalında doktora başladı. 2021 yılında Mardin Artuklu Üniversitesi İslâmî İlimler Fakültesi Tasavvuf Anabilim Dalında Araştırma Görevlisi olarak başladığı görevine, hâlen devam etmektedir.

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ	9
GİRİŞ	11
1. ARAŞTIRMADA İZLENEN METOD	11
2. ARAŞTIRMADA KULLANILAN KAYNAKLAR	11
3. KUZEY AFRİKA'YA GENEL BAKIŞ	14
3.1. İşgalin Gerçekleştiği Dönemde Cezayir Toplumunu	19
3.1.1. Sosyal Yapı	19
3.1.2. Siyasî Yapı	21
3.1.3. Ekonomik Yapı	26
3.1.4. Dinî Yapı	29
3.1.5. Kültürel Yapı ve Eğitim	30

BİRİNCİ BÖLÜM

MÂLİK BİN NEBÎ'NİN HAYATI VE FİKİRLERİ	33
1.1. Hayatı	33
1.1.1. Çocukluğu	33
1.1.2. Eğitim Hayatı	35
1.2. Eserleri	49
1.3. Mâlik b. Nebî'nin Fikirlerine Genel Bakış	51
1.3.1. Medeniyet Düşüncesi	52
1.3.2. Uygarlık Nazariyesi	53
1.3.3. Kültür Tanımı	54
1.3.4. Ahlak Düşüncesi	55
1.3.5. Demokrasi Anlayışı	56
1.3.6. Toplum Anlayışı	56
1.3.7. Kadın Sorunu	58

İKİNCİ BÖLÜM

MÂLİK BİN NEBÎ'NİN SÖMÜRGEÇİLİK İLE İLGİLİ GÖRÜŞLERİ	59
2.1. İç Boyut/Sömürülebilirlik Potansiyeli	63
2.1.1. Muvahhidler Sonrası İnsanın Durumu	66
2.1.2. Geleneksel Değerler ile Batı Medeniyeti Arasında Adaptasyon Meselesi	70

2.1.3. İçteki Aşāğlayıcı Tutum -----	71
2.1.4. İslah Hareketlerinin Sömürülebilirliğe Etkisi -----	73
2.1.5. Sömürülebilme Efsaneleri: Cehalet, Yoksulluk ve Sömürge Olma Bahanelerine Sığınma-----	77
2.2. Dış Boyut/Sömürgecilik Olgusu-----	83
2.2.1. Sömürülenin Psikolojisi -----	84
2.2.2. Sömürünün Metotları -----	90
2.3. Sömürünün Yayılış Sahası -----	100
2.3.1. Sömürü ve Eğitim-----	100
2.3.2. Sömürü ve Fikir -----	105
2.3.3. Sömürü ve Kültür -----	109
2.3.4. Sömürü ve Ekonomi-----	118
2.3.5. Sömürü ve Sağlık-----	124
2.4. Sömürgeciliği Destekleyen Fikir Akımları-----	128
2.4.1. Sömürgeciliğin Destekçisi Olarak Emperyalizm-----	128
2.4.2. Sömürgeciliğin Destekçisi Olarak Oryantalizm -----	136
2.5. Sömürgeciliğin Sonuçları -----	139
2.6. Uyanışın Şartları ve Sömürgecilikten Kurtuluş Yolları -----	143
SONUÇ -----	159
KAYNAKÇA -----	162

İlk öğretmenlerim anne ve babama...

ÖN SÖZ

Hız. Peygamber'den günümüze kadar geçen on dört asırlık zaman diliminde, her zaman ve zeminde insanlara rehberlik eden, İslâm medeniyetinin ihyası için çalışan birçok isim olmuştur. Bu isimlerden pek çoğu toplumda oluşturdukları farkındalık ve uyanış ile Müslüman ülkelerde ve dünyanın çeşitli yerlerinde büyük yankı uyandırarak İslâm dünyasındaki şöhretten nasiplerini almışlardır. Bir kısım düşünürlerin ortaya koyduğu tezler, toplumsal düzeni tesis edebilecek niteliğe sahip olmasına rağmen, bazı sebeplerden ötürü hak ettiği değeri görememiştir. Mâlik b. Nebî de hakkında çok az konuşulan ve akademik çevreler tarafından sınırlı sayıda çalışmaya konu edilen öncü simalardan bir tanesidir.

Cezayir bir Kuzey Afrika ülkesidir ve uzun zaman boyunca Fransa'nın sömürgesi altında kalmıştır. Bin Nebî, Cezayir halkının İslâmî kimliğini kaybettiği, milli bilinç ve kültürel değerlerini yitirdiği ve toplumsal yozlaşmanın yoğun şekilde görüldüğü bir zamanda ortaya çıkmış ve Abdülhamid b. Badis (1889-1940)'ten sonra Cezayir Bağımsızlık Savaşının kazanılmasında en etkili isim olmuştur. Bin Nebî kendine has metodolojiye ve zengin bir entelektüel birikime sahiptir. Dolayısıyla davası olarak benimsediği düşünceleri ve ileri sürdüğü toplumsal değişim metodu ile, Cezayir halkının uyanmasını ve böylece sömürgeci idarenin yaptırımları karşısında direnerek milli bilince kavuşmasını sağlamıştır.

Bin Nebî Kur'an'dan aldığı feyz ve bereket ile hem kendi çağına hem de kendisinden sonra gelecek olan birçok mütefek-kire ilham kaynağı olmuştur. Bilhassa Müslüman Arap coğraf-

yasına dair yaptığı toplumsal analizler ile bu bağlamda toplumsal yozlaşmaya karşı ileri sürdüğü toplumsal değişim metodu, yaşadığı çağda uygulanabildiği gibi istikbalde de uygulanabilir özelliklere sahiptir. Mütefekkirin toplumsal ve ideolojik meseleleri çözmede kullandığı argümanlar ve takip ettiği metot kendisine has niteliktedir. Bu yönüyle birçok fikir adamından ayrılır.

Yaşadığımız çağda karşılaştığımız problemler, şahit olduğumuz toplumsal felaketler ve içerisinde bulunduğumuz toplumsal yozlaşma Bin Nebi’nin döneminde Cezayir halkının yaşadığı sorunlardan farksız değildir. Bin Nebî bunalım içerisinde olan bir toplumun İslâm medeniyeti ile huzur bulmasını ve özüne kavuşmasını sağlamıştır. Bin Nebî, İbn Haldun gibi çağın hastalıklarına deva bulmak için bütün gayretiyle çalışmıştır.

Çalışmamızın konusu olarak Bin Nebi’yi ele almamızın öncelikli sebebi, İslâm dünyasının vicdanı mesabesinde olan bir mütefekkirin tarihin tozlu sayfaları arasından çıkarmaktır. Gayemiz, Bin Nebi’nin eylemci kişiliğini yakından tanıyarak, İslâm medeniyetini tesis etmek için ileri sürdüğü formüllere ulaşmak ve Bin Nebi’nin sömürgecilik olgusunu ve sömürüye karşı yaklaşımını bütün yönleri ile ele almaktır.

Gayret bizden, tevfik Allah’tandır.

Atike ÇİÇEK
Diyarbakır-2022